

full de càlcul

Individualisme estatista: la filosofia pública de l'estat del benestar suec

vista prèvia >

Quina és la relació entre la família, l'Estat i l'individu? Quins models hi ha per estructurar una relació clau en la vida de les persones? Al nostre imaginari existeix la visió que els països nòrdics són el paradigma de l'estat del benestar. La forma en què conceptualitzen i articulen la relació entre aquelles tres esferes és, però, menys coneguda. El fort esforç de redistribució i solidaritat col·lectiva que hi ha darrere l'estat del benestar suec, en particular, apunta a un objectiu clar: l'alliberament de l'individu. És el que es coneix com a "individualisme estatista".

Lars Trägårdh

Professor d'Història a la Universitat d'Uppsala

lars.tragardh@ibf.uu.se

El meu interès personal per mirar d'entendre la cultura sueca va ser eclipsat inicialment pel meu desig d'abandonar una societat que percebia limitada i massa ben ordenada. Des de la meva adolescència havia maquinat la meva fugida, al principi com a pura fantasia, més tard amb plans concrets —i finalment reeixits— per aconseguir una beca d'un any als EUA.

En el moment de la meva partida estava molt lluny del meu pensament l'ambició erudita d'explorar les diferències culturals. Dominava molt més la recerca imprecisa però apassionada de la llibertat i l'aventura adolescent. Vaig somiar en la utopia nord-americana, refugiat de la percepció del paternalisme i l'avorriment de Suècia. Quan vaig arribar a Nova York a l'alba d'un dia d'agost del 1970 amb el MV Kungsholm, el clàssic vaixell de la Swedish American Line coneguda per tants emigrants suecs, les meves primeres visions van ser de l'Estàtua de la Llibertat i de les torres bessones del World Trade Center a mig construir. Em va entusiasmar.

En aquell moment, Suècia no es trobava més que a l'inici d'una sèrie de

reformes radicals que donarien lloc a l'estat del benestar suec modern. La política social i familiar era encara força tradicional; l'envergadura tant dels impostos com dels drets socials era modesta segons els estàndards actuals. Tot i haver passat 100 anys de creixement econòmic només superat pel Japó, segons els estàndards nord-americans, Suècia era encara un país pobre. Aviat em van sorprendre les novetats quotidianes, com ara neveres grans i ben proveïdes i la disponibilitat omnipresent de dutxes calentes i, en general, una cultura de consum excessiu.

Un cop als EUA, vaig trigar poc a explorar Manhattan, emocionat per l'antítesi de la seguretat de Suècia, delectant-me amb l'aventura, el caos, i fins i tot el perill. El sexe, les drogues i el rock-and-roll em van cridar. Però amb el temps, la meva fixació per «trobar-me» va començar a complementar-se amb una comprensió més sofisticada tant de Suècia com dels EUA. De vegades, perdre la virginitat cultural pot provocar confusió, però també obre la ment a noves idees. Ja no hi ha res «natural», i tot demana una anàlisi comparativa.

En acabar el batxillerat i entrar a la universitat uns anys més tard, certs esdeveniments clau van començar a sacsejar les meves idees preconcebudes, tant de Suècia com dels EUA. En particular, destaca en retrospectiva un esdeveniment: una reunió a l'oficina de beques del Pomona College. Vaig anar-hi per explorar la possibilitat d'assistir-hi i, tot i que tenia clar el tema dels requisits acadèmics, tenia molt menys clara la qüestió de com arribaria a pagar la matrícula, l'allotjament i el menjar, que suposaven unes despeses considerables, fins i tot a principis dels anys 1970.

Em van dir que podia sol·licitar una ajuda econòmica i vaig preguntar què suposava. Em van proposar dues fórmules: la primera contemplava els meus propis ingressos i recursos, és a dir, qüestió senzilla d'una xifra seguida de zeros, i una signatura; però la segona tractava dels meus pares, i es requeria que aportessin unes dades semblants. Això em va deixar perplex. A Suècia s'havien reformat les normes per als ajuts en forma de beques i préstecs, tot eliminant qualsevol consideració d'ingressos o recursos dels pares

La idea de «comunitat» i «societat civil» mantenen una posició central en el llenguatge polític nord-americà, tant com l'individualisme

o del cònjuge. La lògica era que com a adults, si bé encara joves, els estudiants no haurien de deure's al control parental ni dependre d'ells en termes econòmics.

Vaig plantejar aquesta qüestió a l'oficina de beques sense embuts. Atès que era adult, quina rellevància havia de tenir la situació econòmica dels meus pares? Van explicar que als EUA s'esperava que els pares contribuïssin a cobrir el cost de l'ensenyament superior. Aleshores vaig adonar-me del problema, tal com ho veia, que això podria significar que els pares decidirien el seu suport d'una manera que restringiria la llibertat i l'autonomia de l'alumne. Què passaria si, per exemple, m'agradaria especialitzar-me en història, que té perspectives qüestionables de carrera i d'ingressos, i els meus pares em diguessin que només em donarien suport si escollia una especialitat més prometedora, com ara economia, dret o medicina?

L'oferta financera era en gran part immune a aquest argument estrany, però per sort no importava massa, atès que els meus pares eren tan pobres com jo. Però l'experiència em

va fer pensar en aquella diferència de polítiques. Què deia de la relació entre l'Estat, la família i l'individu?

Amb el temps vaig començar a reavaluar alguns dels estereotips més comuns, tant de Suècia com dels EUA. Un d'aquests es refereix al tema de l'«individualisme». Tot i que no es podia negar que la idea de l'individu autosuficient que s'obre camí al món pels seus propis mitjans es trobava al cor mateix de la cultura nord-americana, vaig arribar a la conclusió que hi havia alguna cosa que no s'ajustava a aquesta noció d'«individualisme tenaç». Aquesta es preocupava gairebé exclusivament per les intervencions en què l'Estat s'imposa a la llibertat individual, i obviava, més o menys, allò que fa a lligams de dependència econòmics, socials i culturals, cosa que fa que els nord-americans depenguin molt de les institucions socials col·lectives, com són la família, les esglésies i les organitzacions benèfiques, i no pas les de l'Estat.

Efectivament, vaig adonar-me que la idea de «comunitat» i «societat civil» mantenen una posició central en el llenguatge polític nord-americà, tant

com l'individualisme. De fet, és més, els valors familiars i les referències a la comunitat semblaven més ben valorades que l'autonomia individual. Els EUA em va començar a semblar molt més comunitari que individualista; i fins i tot, quan l'estil nord-americà de «llibertat individual» es contrastava amb el «socialisme» europeu, semblava més una paraula en clau per «anti-estatisme» que no pas una verdadera defensa de l'individualisme per a tothom. Per contra, Suècia, amb el seu creixent èmfasi en les polítiques destinades a alliberar aquells individus que es trobaven històricament en posicions de poder més febles en la família i en altres institucions socials tradicionals, incloses les organitzacions benèfiques i les esglésies, va començar a semblar-me més individualista. Un dels meus professors d'universitat, en Steve Koblik (1941), va encertar-la proclamant que els suecs eren els autèntics individualistes.

Al principi, aquestes observacions van quedar en un racó dels meus pensaments. Estava massa ocupat gaudint del meu dia a dia com a estudiant i hippy a la Califòrnia dels

Existeix un estira-i-arronsa entre dos poderosos impulsos humans: per una banda, el desig de sobirania individual, i per l'altra, la necessitat ineludible de formar part de la societat

anys 1970. Però, quan finalment vaig tornar als estudis universitaris després d'una pausa de vuit anys, vaig començar a comparar Suècia amb els EUA de manera més sistemàtica. Després de llicenciar-me a Berkeley, vaig passar uns quants anys a Berlín com a estudiant de postgrau, comparant Suècia i Alemanya, cosa que em van fer pensar també en les diferències entre aquests dos estats i en com tots dos també es diferenciaven dels EUA.

Amb el temps, tot plegat em va portar a redactar uns quants articles embrionaris i un capítol d'un llibre on explorava aquestes diferències i intentava donar-hi un sentit teòric.¹ També aleshores vaig conèixer el meu futur col·laborador i coautor, en Henrik Berggren, que compartia amb mi una història vital, en haver viscut tant a Suècia com als EUA i a Alemanya. Plegats ens vam embarcar en una empresa que finalment va donar lloc a un llibre sobre Suècia, que ara també està disponible en anglès com *The Swedish Theory of Love: Individualism and Social Trust in Modern*

Sweden [Teoria sueca de l'amor: individualisme i confiança social a la Suècia moderna].²

En aquest llibre intentem desentrañar la paradoxa de Suècia com a llar d'una curiosa raça caracteritzada d'un individualisme social(ista). Argumentem que Suècia mai va ser el paradís socialista que es deia, ni els EUA el refugi de l'individualisme tenaç, tal com s'ha representat.

El punt de partida central és l'estira-i-arronsa entre dos poderosos impulsos humans: per una banda, el desig de sobirania individual, i per l'altra, la necessitat ineludible de formar part de la societat. Per descriure aquesta condició, el filòsof alemany Immanuel Kant (1724-1804) va encunyar una frase que des d'aleshores s'ha convertit en clàssica: *die ungesellige Geselligkeit*,³ és a dir: la insociable sociabilitat. Els humans, va afirmar, tenim un impuls innat per associar-nos amb la nostra pròpia

espècie. Hem de formar part d'una comunitat, no només per sobreviure, sinó també per desenvolupar les nostres capacitats innates. Però aquesta exigència, tant ètica com necessària, també provoca en l'individu una mena de resistència que amenaça de dissoldre la comunitat.

Tot ésser humà, argumentava Kant, té una predisposició a aïllar-se, arrelada en el desig d'«ordenar-ho tot segons el seu propi capritx».⁴ I, tanmateix, aquesta contradicció no és merament una circumstància tràgica que condemna la humanitat a una infelicitat sense fi. De fet, tal com va observar amb contundència l'influent filòsof suec del segle XIX, Erik Gustaf Geijer (1783-1847), la mudança entre comunitat i autonomia serveix per enfortir cadascun dels elements: «Com més pretenen separar-se els individus, més agudament senten la funesta naturalesa d'aquesta necessitat, que, fins i tot en condicions d'odi recíproc, els obliga a forjar vincles de dependència mútua cada cop més estrets».⁵

1 TRÄGÅRDH, «Statist Individualism: On the Culturality of the Nordic Welfare State».

2 BERGGREN; TRÄGÅRDH, *Är svensken människa: Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*. BERGGREN; TRÄGÅRDH, *The Swedish Theory of Love: Individualism and Social Trust in Modern Sweden*.

3 KANT, *The Philosophy of Kant: Immanuel Kant's Moral and Political Writings*.

4 *Ibidem*.

5 GEIJER, *Samlade skrifter II*.

El nom que hem donat a aquesta aliança entre Estat i individu, entre comunitat i autonomia, és «individualisme estatista»

Davant d'aquesta paradoxa existencial, totes les societats han volgut trobar un equilibri entre l'imperatiu de les virtuts socials i el desig de llibertat de l'individu. Tanmateix, les solucions a aquest dilema universal han estat diferents arreu del món. Algunes societats han tendit vers el control polític i social, minimitzant la llibertat individual. Altres han intentat disminuir la ingerència de l'estat a l'àmbit privat, tot posant llur confiança en el mercat, les famílies i la solidaritat voluntària en la societat civil. Suècia té interès perquè ha creat un contracte social al servei tant d'un Estat fort com d'una forma extrema d'autonomia individual. No ha transigit ni en un sentit ni en l'altre, sinó que ha entomat la paradoxa kantiana de front i amb ganes.

Hem triat estudiar aquest contracte social des de dues vessants. Per una banda intentem rastrejar-ne la construcció institucional. El que volem mostrar és que el segell distintiu de la Suècia moderna —que no és tant un model com un producte històric— pretén oferir a la seva ciutadania l'alliberament dels vincles tradicionals de comunitat sense posar en perill l'ordre moral

de la societat. De forma aparentment paradoxal, intenta combinar uns alts nivells de confiança social i de fe en les institucions col·lectives, amb una manifestació d'autonomia individual que de vegades es porta a l'extrem. El nom que hem donat a aquesta aliança entre Estat i individu, entre comunitat i autonomia, és «individualisme estatista».

Per altra banda, intentem demostrar què és el que fa que aquest ordre de coses sigui atractiu per a la ciutadania. Al cap i a la fi, el projecte que estudiem s'ha desenvolupat durant, i va coincidir en gran manera amb la democratització de Suècia, en si mateix un procés gradual que va incloure al principi només homes, després dones, nens, ancians i persones que durant molt de temps van estar excloses pel seu estatus ètnic, sexual i en termes de —dis—capacitats. Mentrestant, les elits —que de vegades es van modelar com a enginyers socials i hi van jugar un paper— no eren lliures d'actuar com els plagués, ja que estaven sotmeses a pronunciaments electorals freqüents. El suport popular a aquest contracte social es basa, i així ho sostenim, en una creença generalitzada en la

importància de ser independents dels altres, de ser autònoms, i no pas subordinats o obligats, sigui per deure econòmic, emocional o social. Al nucli d'aquesta convicció hi ha la idea que l'amor i l'amistat veritables, de fet qualsevol relació autèntica, no es basa en la dependència mútua, sinó en la igualtat, la llibertat d'elecció i l'autonomia. A això ho anomenem «la teoria sueca de l'amor».

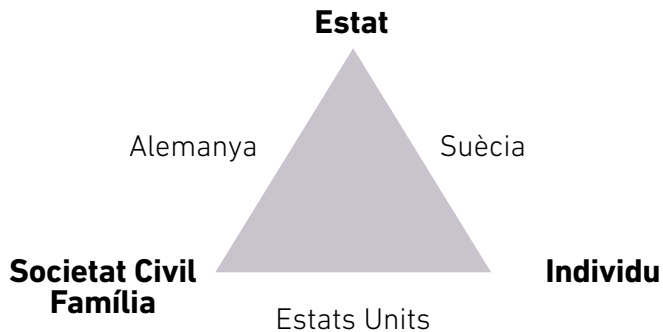
Tot i que el llibre no és formalment comparatiu, tanmateix, examinem Suècia des d'una perspectiva internacional, principalment en relació amb Alemanya i els EUA, estats que coneixem prou bé i que, convenientment per a nosaltres, destaquen per representar dues lògiques morals i polítiques diferents que contrasten en aspectes il·lustratius respecte a Suècia. Per fer aquesta comparació fem servir la figura triangular exposada a continuació.

És clar que tot diagrama d'aquesta mena es basa en simplificacions i generalitzacions però, tanmateix, recull la lògica de cada sistema de benestar il·lustrant tres resultats diferents del triangle sociopolític: estat i individu units davant la família

A Alemanya, la política de benestar procedeix de la família com a objecte i col·laborador de l'estat del benestar

Gràfic 1

Relacions de poder als estats del benestar moderns

Font: Elaboració pròpia.

—Suècia—; estat i família units davant l'individu —Alemanya—; i individu i família units davant l'estat —EUA.

A Alemanya, la política de benestar procedeix de la família com a objecte i col·laborador de l'estat del benestar. L'Estat protegeix i dona suport a la família, així com a altres institucions de la societat civil, amb l'objectiu que cadascuna d'elles pugui garantir al seu torn el benestar de les persones. Tot i que el compromís del sector públic amb la seguretat social de la seva ciutadania és immens, s'han delegat aspectes de la seva imple-

mentació en actors de la societat civil, des de mestresses de casa fins a diferents menes d'organitzacions religioses benèfiques. Els forts vincles de dependència es consideren naturals, però també hi ha un consens que l'Estat té una gran responsabilitat social, encara que principalment en el marc de la família i segons la lògica de la subsidiarietat, un principi derivat del pensament social catòlic que subratlla el paper de l'església i la família.

En la mesura que l'Estat intervé, ho fa a partir de les avaluacions de

les necessitats. Les condicions per meritjar l'assistència estatal sovint subratllen el fet que el destinatari és subordinat, dependent o incapaç de defensar-se per si mateix. Tanmateix, com que la norma moral no manté l'autonomia individual com a valor superior, es redueix el grau d'estigmatització provocat per la dependència.

Els EUA, en canvi, es caracteritzen per una antipatia molt arrelada vers la implicació de l'Estat en qualsevol aspecte de l'esfera privada, sigui en relació amb l'individu o amb la família. Si bé l'estat del benestar nord-americà és més omnímode del que sovint pretenen els seus defensors i crítics, el seu punt de partida és que l'individu ha de mantenir-se pel seu propi peu, dins dels paràmetres de les regles del mercat, o confiar en la bona voluntat i els recursos disponibles de la seva família o comunitat. La xarxa de seguretat social existeix principalment per ajudar la ciutadania que no pot obrir-se pas al mercat i que no té el suport necessari per part de la seva família o la societat civil. Tant aquesta fe en el dret de l'individu a trobar la felicitat, com l'ideal de la família tan poderós

En alguns aspectes, hi ha similituds entre Suècia i els EUA en la manera de com veuen l'individu

—i sovint de tonalitat religiosa—, dificulten la implementació d'una política de benestar més activista i universal als EUA.

Pel que fa a les seves ambicions de política de benestar, Suècia s'assembla a Alemanya atès que es dona més o menys per fet que l'estat és actor en la promoció del benestar de la ciutadania. No obstant això, Alemanya també difereix radicalment en allò que considera la unitat fonamental de la societat. A Suècia, les mesures i els recursos estan dirigits a la persona individual, sense passar per la família o les organitzacions privades. D'aquesta manera, l'Estat protegeix l'individu de qualsevol perill d'acabar en una relació de dependència, sigui dels pares, de cònjuges o d'organitzacions benèfiques. Però també fa que les persones emancipades siguin més mòbils en el mercat laboral, més fàcilment dirigit mitjançant mesures polítiques i més inclinat a recórrer al mercat per atendre necessitats que abans haurien estat satisfetes per la família. L'assegurança social, els subsidis per a infants, les beques per a estudiants i altres formes de redistribució estatal prenen la forma

de drets socials inqüestionables, que corresponen a la ciutadania de forma individual —tot i que hi ha excepcions, com les prestacions parentals—, tot i que augmenta la seva dependència de l'Estat de forma corresponent.

En alguns aspectes, hi ha similituds entre Suècia i els EUA en la manera com veuen l'individu. En ambdós països hi ha un *ethos* fortament individualista que posa l'èmfasi en l'autorealització i un desig modernista de canvi amb preferència a la tradició i la lleialtat a una comunitat. Pel que fa al treball remunerat per a les dones, la cura dels fills fora de llar i els pares solters, tant als EUA com a Suècia tenen una posició destacada en una perspectiva internacional. La diferència és que a Suècia s'espera que l'estat doni suport a aquest esforç per la independència, no només oferint una àmplia xarxa de seguretat social, sinó també posant recursos disponibles de manera que l'individu sigui independent de la família, els veïns, els empresaris i altres xarxes col·lectives.

Aquesta condició excepcional de Suècia també es manifesta en projectes

d'investigació quantitativa a gran escala com el *World Values Study*, que des de la dècada de 1980 ha generat un conjunt immens de dades sobre diferències culturals i de diferents patrons de valors a Europa i al món en general. Pel que fa a mesures de valors tradicionals basats en la religió, la família i la nació, en oposició a valors emancipadors que emfatitzen l'autorealització i l'autonomia individual, resulta que Suècia ocupa una posició extrema a l'angle superior dret del «mapa cultural».

Tal com ha assenyalat a la seva anàlisi de les dades el sociòleg de la religió suec, Thorleif Pettersson (1940-2010), els suecs es caracteritzen per posseir «*el perfil de valors més atípic i divergent de tots*».⁶ A la majoria dels àmbits de la vida, els suecs prioritzen la independència personal pel que fa a les relacions familiars i a l'autoritat tradicional. Des d'una perspectiva europea, Suècia ocupa el primer lloc pel que fa a l'acceptació per part de la ciutadania del divorci, d'una visió d'igualtat de responsabilitat entre homes i dones al propor-

⁶ PETERSSON; YILMAZ, *Vilka är annorlunda?: Om invandrares möte med svensk kultur*.

Suècia queda entre els últims de l'enquesta pel que fa a l'expectativa que els nens hagin d'estimar i honrar llurs pares, i en el nombre de persones que es consideren religioses

cionar ingressos per a l'economia de la llar, de la tolerància a les preferències sexuals d'altri, de la voluntat de participar en accions polítiques, i de l'actitud envers la importància de la responsabilitat personal. Per contra, Suècia queda entre els últims de l'enquesta pel que fa a l'expectativa que els nens hagin d'estimar i honrar llurs pares, i en el nombre de persones que es consideren religioses.

Suècia també destaca en altres investigacions comparatives sobre els valors, les pràctiques i les institucions associades a la família. Des d'una perspectiva global, els estats escandinaus han anat tots més lluny, sense excepció, en el procés d'individualització. Però fins i tot en aquest grup, Suècia és atípica.

Als defensors de l'estat del benestar els agrada afirmar que l'aliança entre estat i individu ha aportat molts avantatges. En lloc d'estigmatitzar, l'estat del benestar és un recurs públic que pot utilitzar-se per tota la ciutadania durant els períodes difícils de llurs vides sense haver d'avergonyar-se'n. La població se sent més segura sabent que hi ha un nivell de protecció fonamental i, per tant, és

més flexible i està disposada a fer canvis. Amb aquesta seguretat que hi ha una xarxa social de malla fina, cada persona pot obtenir una educació, canviar de feina, divorciar-se i tenir fills sense dependre mai de la família, de l'empresa o dels amics.

No obstant això, aquest gran èmfasi suec en l'autonomia individual també ha estat criticat. S'ha argumentat que l'arrogació de l'estat dels compromisos interpersonals tradicionals afavoreix el desenvolupament d'una societat cada cop més freda i sense amor. La cura assistencial institucionalitzada està substituint els vincles entre persones que abans eren la base de la intimitat i la proximitat. Se cita sovint les altes taxes de divorcis, la soledat i la mala salut mental com a conseqüències negatives de l'aliança entre l'estat i l'individu davant la família.

Una altra crítica recurrent és una que no se centra tant en les qüestions existencials de l'individualisme contra la comunitat, sinó que considera la qüestió des d'una perspectiva de poder. L'autonomia en relació amb altres persones s'ha comprat a un preu molt alt, diu l'argument. No

només s'han minat les comunitats naturals de la societat civil, sinó que la ciutadania s'ha subordinat al poder de l'Estat, un poder que no sempre s'exerceix amb tendresa o consideració. Des d'aquest punt de vista, es pot traçar una línia recta des de les esterilitzacions forçades dels anys 1930 i 1940 fins als drets força febles que, encara avui, gaudeixen els suecs com a individus en relació amb l'Estat.

No obstant això, el repte més destacat del contracte social suec ha estat en els últims anys l'impacte de la ràpida immigració, cosa que ha provocat un canvi demogràfic important. Avui més del 20% de la població és estrangera. A més a més, mentre que les primeres onades d'immigració entre els anys 1940 i 1970 van ser de migrants laborals, així com de refugiats que de fet van ser tractats com a migrants laborals, les arribades més recents han estat de refugiats. Al mateix temps, la política d'integració ha passat d'un èmfasi en l'assimilació i la integració mitjançant l'ocupació, a una nova ideologia que abraça ideals com la diversitat i el multiculturalisme. El resultat ha estat un gran nombre d'immigrants

La cura assistencial institucionalitzada a Suècia està substituint els vincles entre persones que abans eren la base de la intimitat i la proximitat

que pateixen alts índexs d'atur, lligat al pobre domini de la llengua sueca, la manca de formació, i la segregació tant pel que fa a les escoles com a l'habitatge.

Darrere d'aquest canvi hi ha una tensió entre dues narratives sobre la identitat nacional sueca. Una, en la que s'ha centrat aquest article, assumeix un contracte social nacional i una ciutadania que treballa, paga impostos i, d'aquesta manera, merita llurs drets. Això implica una lògica moral força severa basada en una forma condicional d'altruisme basada en la idea de reciprocitat: l'estat del benestar com a combinació de companyia d'assegurances i banc d'inversió; tota la ciutadania adulta contribuint a través del treball, invertint en el jovent i assegurant el benestar de les persones grans i malaltes.

L'altra lògica —per la que titllo Suècia com a «superpotència moral»— imagina un món postnacional definit no tant per una solidaritat nacional acotada entre ciutadania, sinó per una comunitat global a imatge dels drets humans, una visió que *de facto* rebat el contracte social nacional.

L'estat del benestar s'arriba a castigar per ser una forma de «xovinisme del benestar» excloent que implica xenofòbia i racisme.⁷

La tensió no resolta entre les lògiques de la comunitat nacional i una ètica global dels drets humans ha donat com a resultat durant les últimes dècades l'ascens d'un partit, Sverigedemokraterna [Demòcrates de Suècia] obertament contraris a la immigració, així com en un ambient polític més polaritzat que per si mateix amenaça el contracte social.

Dit això, queda un fet històric sobre l'estat del benestar de Suècia: representa una solució, tant inusual com reeixida, al repte de com una societat ha d'equilibrar l'esforç de l'individu per la sobirania amb la reciprocitat necessària per evitar el col·lapse social i una «guerra de tots contra tots». Democràtica, electiva i profundament arrelada a la història de la nació, la societat sueca moderna s'ha creat sobre la base d'un contracte social que ofereix als individus el

màxim alliberament amb les mínimes conseqüències morals.

L'estat del benestar suec i el contracte social que encarna tampoc és només una solució des de dalt, imposada per enginyers socials fanàtics. Al contrari. L'impuls de trencar amb els vincles familiars estrets i altres vincles de la societat civil ha estat profundament ancorat en les pràctiques populars i, a més, s'ha acabat considerant una expressió de solidaritat més que no pas d'alienació.

A més a més, tot i que aquest contracte social és clarament nacional, els seus principis fonamentals no es basen en l'ètnia ni en la raça. L'accent en l'autonomia individual i la igualtat d'oportunitats suggereix més aviat un potencial d'inclusió també d'immigrants que sovint provenen de països on se'ls ha negat les llibertats i oportunitats bàsiques. Per aquest motiu, les perspectives del contracte social suec encara són potencialment bones, suposant que la integració s'afirmi més, potser a mesura que els grans fluxos d'immigració es controlin millor per donar temps a la inclusió, sobretot a través del treball. ■

7 TRÄGÅRDH, «Scaling up Solidarity from the National to the Global: Sweden as Welfare State and Moral Superpower».

■ Bibliografia

TRÄGÅRDH, Lars. «Statist Individualism: On the Culturality of the Nordic Welfare State». A SØRENSEN, Øystein; STRÅTH Bo (eds). *The Cultural Construction of Norden*. Oslo: Scandinavian University Press, 1997.

BERGGREN, Henrik; TRÄGÅRDH, Lars. *Är svensken människa: Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*. Stockholm: Norstedts, 2006. Nova publicació al 2015 amb un nou capítol sobre el llegat del Lutherisme i una revisió del capítol final.

BERGGREN, Henrik; TRÄGÅRDH, Lars. *The Swedish Theory of Love: Individualism and Social Trust in Modern Sweden*. Seattle: University of Washington Press, 2022.

GEIJER, Erik Gustaf. *Samlade skrifter II*. Estocolm: Norstedts, 1923-1931.

KANT, Immanuel. *The Philosophy of Kant: Immanuel Kant's Moral and Political Writings*. Nova York: The Modern Library, 1949.

PETTERSON, Thorleif; YILMAZ, Esmer. *Vilka är annorlunda?: Om invandrares möte med svensk kultur*. Norrköping: Integrationsverket, 2006.

TRÄGÅRDH, Lars. «Scaling up Solidarity from the National to the Global: Sweden as Welfare State and Moral Superpower». A WITOSZEK, Nina; MIDTTUN, Atle. *Sustainable Modernity: The Nordic Model and beyond*. Londres/Nova York: Routledge, 2018.